

ZAMEK KRÓLEWSKI
W WARSZAWIE - MUZEUM
REZYDENCJA KRÓLÓW I RZECZYPOSPOLITEJ

Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata

Instytut Pamięci Narodowej

i

Zamek Królewski w Warszawie

mieli okazję zaprosić na wystawę pt.

Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata

8 sierpnia – 15 października 2015 r.

Dziedziniec Wielki

Wystawa była plonem współpracy pomiędzy Instytutem Pamięci Narodowej a Zamkiem Królewskim w Warszawie i była trzecią, po *Wygnańcach* (2013) i *Polsce Walczącej* (2014), ekspozycją zorganizowaną w ramach czteroletniej umowy *Pamięć jest wspólna*, podpisanej między naszymi instytucjami w 2013 roku.

Po wojnie następuje całkowity rozłam między Związkiem Sowieckim i jego satelitami po jednej stronie, a resztą kuli ziemskiej po drugiej. Krótko mówiąc, w miejsce jednego, mamy dwa światy.

Charles E. Bolen, 30 sierpnia 1947 r.

Wbrew oczekiwaniom, koniec II wojny światowej nie przyniósł nadziei na pomyślną przyszłość, trwałe bezpieczeństwo, pokój i wolność. Wojna, która rozpoczęła się jako starcie totalitaryzmu nazistowskiego ze światem zachodnich demokracji, zakończyła się zwycięstwem koalicji państw o nie dających się pogodzić ustrojach i dążeniach. Konsekwencje wojny okazały się niezwykle trwałe i na blisko pół wieku ukształtowały powojenny układ sił. Po zwycięstwie pomiędzy dotychczasowymi sojusznikami rosło poczucie nieufności i zagrożenia. Wyczerpana wojną Europa, a w ślad za nią państwa całego świata, dzieliły się na dwa wrogie obozy, w związku z czym wizja konfliktu zbrojnego między nimi – tym razem z użyciem broni atomowej – wydawała się coraz bardziej realna. Najważniejsi uczestnicy zwycięskiej koalicji *de facto* trwali w stanie napięcia – na poziomie geopolitycznym, ideologicznym i ekonomicznym prowadzili zimną wojnę.

Rozpoczęła się ona od konfliktu między Związkiem Radzieckim a Stanami Zjednoczonymi i państwami Europy Zachodniej, a następnie stopniowo rozszerzyła się na cały świat. Czas zimnej wojny charakteryzowały: polaryzacja świata wokół rywalizujących supermocarstw – USA i ZSRR, napięcia polityczne, rywalizacja ideologiczna, wyścig zbrojeń, walka wywiadów, wojna psychologiczna, walka o wpływy w Trzecim Świecie i konfrontacja przenoszona na obszary peryferyjne. Zmagania o dominację miały otwarty, ale ograniczony charakter. Po raz pierwszy w dziejach nikt nie mógł mieć pewności, że wygra – lub tylko przetrwa – wielką wojnę, i dlatego nie można było jej rozstrzygnąć przez starcie militarne. Zimna wojna była jednak rzeczywistą wojną, czasami aż nadto gorącą. Supermocarstwa unikały bezpośredniej konfrontacji zbrojnej, lecz incydentalnie do niej dochodziło; pomimo posiadania broni jądrowej ostatecznie nigdy jej jednak nie użyły.

Wiek XX naznaczyły zbrodnie popełnione w czasie II wojny światowej. Na przestrzeni niemal pięćdziesięciu lat od jej zakończenia świat stał się areną przerażających zbrodni, a wojska i aparatu terroru używano z krwawym skutkiem w całej Europie Środkowo-Wschodniej, w europejskich koloniach: Azji, Afryce i Ameryce Południowej – w konfliktach, w których zginęły miliony ludzi w ramach zimnej wojny i poza nią. Zimna wojna skończyła się wraz z upadkiem rządów komunistycznych w Europie Środkowo-Wschodniej (1989 – 1990), zjednoczeniem Niemiec (1990 r.) i rozpadem ZSRR (1991 r.), co pozwoliło rozwiązać lub opanować niektóre z krwawych konfliktów (np. w Nikaragui i Kambodży). Inne, które wybuchły niezależnie od konfrontacji między supermocarstwami, ale zostały w nią uwikłane, trwały lub trwają po jej zakończeniu (np. w Angoli i na Bliskim Wschodzie). Zachód w tym starciu mógł czuć się zwycięzcą, ale koniec zimnej wojny nie oznaczał bynajmniej *końca historii*; otwierał tylko jej nowy rozdział.

Wystawa *Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata* była zaproszeniem do podróży w przeszłość. W realia konfliktu, który przez blisko pół wieku od zakończenia II wojny światowej zdominował powojenną historię, wpłynął na życie milionów ludzi i ukształtował oblicze dzisiejszego świata. Totalny i wielopłaszczyznowy charakter zimnowojennej konfrontacji odcisnął swoje piętno na tak różnych obszarach życia, że każda próba pokazania go w jednym miejscu i czasie, na jednej wystawie, z pewnością pozostawiłaby poczucie niedosytu. Stąd autorskie i, siłą rzeczy, subiektywne spojrzenie na historię zimnej wojny w formie wielowątkowej opowieści zaprezentowanej na ponad 300 fotografiach. Składają się na nią wydarzenia, zjawiska i ich różne aspekty – znaczące, choć czasem mało znane lub wręcz zapomniane dla przebiegu tego konfliktu.

Zimną wojnę często sprowadza się jedynie do kilku haseł. Na myśl o niej z reguły nasuwają się automatycznie następujące skojarzenia: mur berliński, wyścig zbrojeń, wojny w Korei, Wietnamie czy Afganistanie, kryzys kubański. Zapewne jednak niewiele osób potrafiłoby umiejscowić w tym kontekście takie wydarzenia, jak: wojna domowa w Grecji, "debata kuchenna" między Nixonem i Chruszczowem, atak komunistycznych Chin na należącą do Kuomintangu wyspę Yijiangshan czy lądowanie Amerykanów na karaibskiej wyspie Grenada. Wystawa jest dobrą okazją do przywołania wielu zdań wypowiedzianych przez polityków po obu stronach zimnowojennej barykady, które na trwałe przeszły do historii. Ich źródło, to m.in. przemówienia: Winstona Churchilla w Fulton, gdzie padły słowa o żelaznej kurtynie, Johna F. Kennedy'ego w Berlinie Zachodnim w rok po zbudowaniu muru berlińskiego czy Leonida Breżniewa ogłaszającego doktrynę nazwaną jego imieniem.

O szczególnej sile wyrazu ekspozycji zdecydowały fotografie. Sąsiadowały tu ze sobą zdjęcia, które stały się już ikonami zimnej wojny, oraz te mniej znane, dopełniające narrację – na wystawie znalazły się bowiem nie tylko obrazy o charakterze dokumentacyjnym, ale także te zapadające w pamięć, skłaniające do refleksji. Podtytuł wystawy *Krótką historia podzielonego świata* oddaje jej istotę i intencje autorów – refleksję nad konfliktem, który, jak już wspomnieliśmy wyżej, na blisko pół wieku zdominował dzieje świata.

Wystawa Instytutu Pamięi Narodowej otwarta została w 20. rocznicę zjednoczenia dwóch państw niemieckich w Centrum Edukacyjnym IPN Przystanek Historia w październiku 2010 r. Prezentowana była od tej pory wielokrotnie, m.in. w Danii, Niemczech, Polsce, Słowacji i na Ukrainie.

Wystawa czynna była w godzinach otwarcia Zamku

Wstęp **wolny**